

10 Ф Ы Р Ы

ገጠኞች

0 1 2 3 4 5

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԻԶՄԻՐ	ՏՐԳ.	ՎԵՑ.	ԵՌ.
	80	40	207,72
ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԴԱՒԱՌ	80	40	7,72.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	25	13	Ձր.

Համակիւր պէտք է ուղղել «ԴԱՇԻՆԷՔ»/
Խմբագրութեան
Rédaction du journal Arménien
«TACHINK» — Smyrne

Ձի հրատարակուած ձեռագիրները չեն վերադարձուիր

10 Ɔ Ɔ Ɔ Ɔ

ՄԻԱՑԵԱԼԻՆ ՀԱՄԱՐ

Բայց ո՞ր մէջ էանրային կամ բարե-
բործական պէտքեր համար պիտի երթաս
լլուի ցաւցեկ: Արդէն օր չանցնիր որ
մանրմունք պահանջներու համար ասոր-
նոր մօտ դիմու՜մ հարկը չի ներկայանայ:
Եւ յօժարակամ տուողներն ալ, զժրադ-
արար, միեւնոյն մարդիկն են, ո՛ւ՛ առեւ-
ելի հարուստները, այլ ամենէն բուխիտը-
նիր: Անոյէս որ՝ ուզի՜ս - չուզի՜ս՝ կը
յոճանաբուխ միեւնոյն զոները չարունակ
սի առնելոյ: Տեղական բնոյթ է աւագ
արեւորոյթիւն ունեցող զհարկերոյթիւն-
երու մէջ անգամ, չառ հեղ, անմասն կը
նման մատի վրայ համբուսող մեր մեծա-
ւորուստները, ինչպէս ողորցեալ Հայաս-
տանի աշխրի ու օրիհուն համար զայդ-
ած հանդեմասիրտ իրան պարտադային է
էտր է Մարգարէ Լեփզէլի, Յօրակը Հա-
նեցի պէս բազմագոյաց մարդիկ իրենց

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ,

U. I. 2 U. 1. U. 1. U. 1.

ԱՄԵՐԻԿԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄ

3. Բարձրորեն դնահատելով Ուսանել-
ընկ Օտմ. Դեսպան եւստոֆ Զիւս փո-
պի համալրական վերաբերուած առ Հ.
Լ. Ընկերակցութիւնն, Ընդհանուր
ապով ա իր անկեղծ չորտակապով իւրեղ
առուցանել նորին վաւսման իսկն

ՔՕՐՏԷԼԻՕՅԻՆԵՐՈՒՆ ՓԱՓԱՔԸ

ՏՕՔ . Ծ . ՌԷԹԷՆՈՍԵԱՆ

Իրավորի Հայ բռնակալան դասին վրա
յուզայ Տօք. Մ. Ռէխէտեան իր բաժինը
ռեննեալ, Երկայր տարինեք Յրանապի դա-
տական քաղաքներու մէջ իր աշխատը ի
բարձր դրած և իր բռնակալան հմտութեան
կործ վտրձատաթխան ևս աւելցուցած
ուզայ հաստատուի քաղաքիս մէջմատա-
որասլէս մօրթի և մանկանց հրահանգու-
լիւններու մասնադիտութեամբ, Ինչպէս
տեղեկանա՞ք, Մեծ, բռնիչը Հայոց Սաղի
եղբունը կ'հաստատուի առանձին բնակա-
անի մը մէջ և մասնաւոր օր մըն ալ պի-
տի տաճանէ ձրի հիւանդներ ինտմիւլու
ամօք, Յաջողութեան կը մաղթենք Տօք.
Մ. Ռէխէտեանի:

ԳԵՂԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԶԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ինչպէս որոմաբանութիւնն ու բարո-
ղաւորութիւնը, նշոյթիս զեզարանութիւ-
նը բաժնուի երկու մասի, առաջին
սը՝ տեսական կամ ընդհանուրն է, որ
ստեղծարարի զեղեցիկը, անոր իսկու-
նուստ ստանձանը, պայմաններն ու նկա-
շիւթը եւ մեր վրայ ընթած ազդեցութիւն-
ը. երկրորդ մասը զորոքանքի կամ
անաւորն է, որ կը բացատրէ արտեւ

Ո՛չ ի՛նչ միայն մոգոլիզացիան ասու-
նանհերու, այլ և իմաստասիրական ըմ-
հու մնախու և խորհրդածու թիւնհերու
զեղեցիկի գաղափարին հետ շատ ան-
ով խոսողուած են հաճելին, օգտաբերը,
մարիտը, բարին, նորը, մեծը, մաքուրը,
յայտար, համախոր, անբարոյական զանա-

զանութիւնը և այլն, ուստի կարծէ որ նախ ասածք քննուին:

Հաճելին և գեղեցիկը:

Ամէն ոք գիտէ թէ հաճելի են այն բաները, որոնք հաճոյք կը պատճառեն և հաճոյքը սովորաբար կը ծնի պէտքի մը տրուած գոհացումէն:

Անովին խորտակներու համէն հոտէն, ծարաւը՝ վիճիտ և պազուկ ջուրէն, մտղը՝ տաքուկ սենեակէն, դաշտի մէջ այրող տապալը՝ ծառերու չուփէն և զով օդէն հաճոյք կ'զգաս:

Ասոր հետ մէկտեղ մարդուս պէտքերը դուր զգայական կամ ֆիզիքական չեն, կան նաև մտաւորական, բարոյական և գեղագիտական պէտքեր:

Զանազան և զարմանազան ինչդիմարու մէջ ճշմարտութեան վերահասու ըլլալը՝ հետաքրքիրներու համար աննկարադրելի հաճոյք մըն է:

Այլասէրը՝ բարեկրթութեան մէջ մեծ գոհունակութիւն կ'զգայ:

Նմանապէս գեղեցիկն ալ հաճոյքի աղբիւր մըն է, Արդարեւ գեղեցիկը հաճելի է, մեր ուշի և ուրուշը կը դրսէն, կը հրաշքն, կը մոգէ, միայն թէ ատիկայ հաճելի ըլլալուն համար գեղեցիկ է ի՞նչ, գեղեցիկ ըլլալուն առիթը հաճելի է, այս կէտը բացատրութեան կը կարօտի, և այս պատճառով հարկ կըլլայ քննել հաճոյքի պարագաները նախնական վիճակներէն սկսեալ:

Յայտնի է թէ անասուններն ու վայրենիներն ալ հաճելի զգայութիւններ ցոյց կուտան թէև, բայց դուրք են մտաւորական, բարոյական և գեղագիտական ըզգացումներէ. այսինքն անոնք չեն կրնար հաճոյք զգալ ճշմարտութեան, բարեկեցիկ, գեղեցիկ, զգայական, դուր միայն բանաւոր էակները կրնան տառնալ:

Առաջինները՝ երկտկայական են, ու զգայուն ինքնակայի մը տարազարդութեան համեմատ կը փոխուին և յափրանք (սենսուէ) առաջ կը բերեն, մինչդեռ վերջինները տիեզերական նոյնատիպ նկարագիրներ ունին առնասարսփ ամէնուն համար, և հոգին չի կրնար անմոյցով յափրանալ:

Այն աստիճան, որ հաճելի է միայն, ախորժակն ու բաղձանքը կը զրկուի, զայն կը սիրեն հիմնապէս բնաստօտական պէտքի մը համար, մինչդեռ գեղեցիկին ներշնչած սէրը՝ անշահախնդիր է շատ անգամ, անիկայ զարմացում, սքանչացում և խանդավառութիւն տառք կը բերէ:

Զգայարանական ամէն յուզում, որ տեղաւորուած է, և ուղղակի գործարանաւորութիւնը կը շահագրգռէ և կը յօժարեցնէ ու միտնդամայն դուրսի, պայծառ ու անշահախնդիր չէ, գեղագիտական շարժութեան հետ հիմնական աղբիւրն չունի:

Զգայական հաճոյքի հետամուտ ըլլալը յաճախ կ'ստորնայի, կը նուաւորացնէ, մինչդեռ գեղեցիկ սէրը կը բարձրացնէ, կը մեծցնէ, կ'ազնուացնէ:

Գեղագիտական շարժութիւնը՝ ամենաազնիւ զգացում մըն է, որ իր նկարագիրը կը կրանայէ ինքն զգայութեան փոխուի: Այս պատճառով է որ երբ արուեստը կը փորձէ ստորին զգայականութիւնը փայտայել, զգայութիւնները զրգուի, իր նպատակէն կը չեղի:

Թէև զգայական հաճոյքին շատ անգամ կրնայ ընկերանալ գեղագիտականը,

բայց միեւնոյն ատեն անոնք միշտ կը դաժնագանին իրարմէ:

Նախ՝ անոնք համեմատութիւն չեն տալիս, մեծ երաժշտութեան կտոր մը՝ վատ զօր ծէքի մը վրայ ածելով կարելի է կարեւոր շարժութիւն մը առաջ բերել, մինչդեռ զգայական հաճոյքը հետ միշտի պիտի ըլլայ, այսպէս ակնհայտ նուազ հաճելի ինչ ինչ խառնածոյնութիւններ կրնան արտայայտական բարձր արժէքներ ունենալ:

Երկրորդ՝ այդ երկու տեսակ հաճոյքները կրնան զիրար հարուածել, մինչև անգամ կարելի է որ շատ զօրաւոր զգայութիւն մը խնդրէ գեղագիտական հաճոյքը:

Առնցած զատ հարկ է նաև ըսել թէ այն է միայն գեղեցիկը, որուն պատճառած հաճոյքը կարելի և ներելի է հրապարակաւ խոստովանել, որովհետև, ինչպէս առաջխաղացի պիտի բացատրուի, գեղեցիկը՝ զգայի արտայայտութիւնն է այն բանաւոր սկզբունքներու, որոնք իրերու իսկութիւնն ու հոգին են:

Այս կերպով կը հասկցուի որ հաճոյքի տեսին մէկ տեսակն է գեղագիտականը, ուստի կրնանք ըսել թէ ամէն գեղեցիկ հաճելի է, բայց ամէն հաճելին գեղեցիկ չէ, այսինքն ո և է առարկայ մը՝ ո՛ր թէ հաճելի ըլլալուն համար գեղեցիկ է, այլ գեղեցիկ ըլլալուն պատճառով հաճելի է:

Վ.Գ.Ե.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎ. ԿՍՍՍ. ՀԱՅՈՑ Վ. ՐԱՅ

(Շար. 383 քիտեմ)

Մինչ անադառնալ ու խուժուիլ Տաճ կահայտատան համար անհրաժեշտ գործած էր «Հայկական խնդիր» մը գոյութեան իրաւունքը, անդին Ռուսական Հայաստանի տարածուի նկատմամբ զիւրու չուրջն ալ սկսել էին պտտել ազդեցութիւնը մը հովերը, նոյնպիսի սպառնալիքն և թիրեւս պէտքի ամողակութեան բարդութիւններով:

Ռուսահայը գուցէ երբէք մտքին չէր կարող անցնուցած ըլլալ թէ՛ երկուսն իր խաչապաշտ ու քրիստոնեայ պաշտպանը հայտնաբերութեան իր վայրայղ ախորժակներուն մէջ օր մը պիտի մըրջ ու գերազանցէ իսկ հարաւի իսլամ պետութեան հայաջինջ քաղաքականութիւնը զիւր անցնելով:

Ուստի, գրեթէ անակնկալի մը առջև կը գտնուէր Ռուսահայը, երբ յանկարծ կ'ուրկար փոխարքայ Մեծ. Իշխան Միքայէլ Ներսիսեանի մահուանէն վերջ, որուն փոխարքայութեան իր վայրայղ ախորժակներուն մէջ օր մը պիտի մըրջ ու գերազանցէ իսկ հարաւի իսլամ պետութեան հայաջինջ քաղաքականութիւնը զիւր անցնելով:

Նոր կառավարիչ, նոր քաղաքականութիւն: Անա ինչ որ Տաճնաւորութիւնը կը բերէր իր ինքն ձեռքի մայրաքաղաքէն: Զարեհը կ'ընդունէր վաւերացուած ու բազմաթիւ իրաւագործութեան Ռուսահայոց Պաշտպանական Տաճնաւորութիւնի զիւրակեր ժանիքներու առաջին հարուածներով սկսած էր կոտորածներով, Ռուսահայոց «աւանադարմապետ» չորհուրեւ Պաշտպանական օրէնքները գրեթէ նոյնն էին Ռուսահայոց համար, ինչ որ Տաճնաւորացի համար:

Ներքին Ազգային Սահմանադրութիւնը, երկուսն ալ հիմքը գրեթէ նոյնն էր՝ Ներսիսեանի ինքնապաշտպանութեան մէջ:

Արդէն Թիֆլիսի սերտագիտութիւնը Ներսիսեան Սահմանադրութեան օրէնքն սկսեալ մեծ կարեւորութիւն սկսեալ էր տրուիլ վարժարանական գործին, անոր գաստակերտ Ներսիսեան ձեռնարանը ցանկալի արդիւնքներ էր տուել, ազգին, նախընտրով անոր մտաւորական պատկառելի սկսեալ մը, որուն պիտի չուշանար հետեւի կովկասահայ մամուլին հրաշալիորէ ազդեցութիւնը: Ինչպիսիքայ Միտաւորութեան մէջ ալ, Հայկական այդ Մայր-Վանքի պարտականութիւնն ևս ինչ, սկսած էին ծաղկել, վանական միտաւորութեան ջանքերուն չորհուրէ, հայ գաղութիւնն ու հայկական լեզուն: Գէորդ կաթողիկոսը, իբրեւ Ռուսաստանի և քաղաքագէտ ու հեռաւոր մարդ, այնպիսի լաւ աչքով ալ չէր կարող դիտել և միայն հանդիսատես մնալ, որ հայ պատանիները բարձրագոյն դասնիմացք մը բոլորեալ համար երթնային մինչև Բեռլին: Ստեփան և կամ այլք և զանազայն այդ տեղերէն իրենց ուսումը աւարտած, գրեթէ լեզուով ու սովորութիւններով ուսուցանած հայ երիտասարդներ: Մեծագործ ու շինարար հայ կաթողիկոսը Գէորգեան բարձրագոյն ձեռնարանի հիմքերը դրաւ և կ'ուրկասանայութեան կ'ուրկասարկէր մէջ, գրեթէ մրցական պայմանաւորութեամբ մը, բոցալուրդեցան այն զոյգ մը խաւարիները, որոնք իրենց կենսաբեր ջերմութեամբ պիտի տարցնէին ամբողջ կովկասահայութեան սիրտը, որ կրնար օր մը վտանգուիլ, յանձնուելով Ռուսական նենգաժէտ քաղաքականութեան:

Այնուհետև դիւրին եղաւ գործը կովկասահայ մամուլի կազմաւորութեան, զանազան վայրերու մէջ վարժարաններու բացման, խաւարական գործին ծնունդ տրուելուն, զանազան բարեկարգութիւն գործերու և նպատակներու համար բազմաթիւ ընկերութեանց կազմաւորուելուն, մէկ խօսքով այն բոլոր ձեռնարկութեանց, որոնք կ'ուրկասանայոց քաղաքականութեան գործին մշակմանը պիտի ծառայէին և պիտի ապահովէին անոր ինքնապաշտպանութեան գործը՝ վտանգներու առաջ պաշտպանուելու:

Հայտ աչօք չէր կրնար դիտած ըլլալ այդ Ռուսական պետութիւնը, որուն զաղանի ծրագրին ալ կրնար հակասել օր մը:

Եւ հաճախ Տաճնաւորութիւնը կուգար բազմիկ կովկասի փոխարքայութեան ախորժակ, երբ արդէն կ'ուրկասան հայութիւնը նիւթապէս և մանուշակ մտաւորապէս կը գտնուէր նախնական բարձրութեան մը հասած՝ ծերունազարդ Մակար կաթողիկոսի Հովուապետութեան օրով:

Ծերունի կ'ուրկասան սարերուն և աւելի ծերունազարդ Մամուլներուն ստորտները ինքնաձեռն և ինքնաբերական հայութեան այս ծաղկած վիճակը սկսել էր բաւական անհանգիստ ընել արդէն Բեռլինի քաղաքական բարձրագոյն շրջանակներուն մէջ ծնունդ առած սեպագիծ սրտերը, որոնք հայկական այս ինքնապաշտպանութեան մէջ սկսել էին փնտռել փառաբանական ձգտումներ, Ռուսահայ երեսփոխարէներու խորովին Եւրոպա գնալ, զարգանալ և վերադառնալ:

Անդին՝ կ'երթնէին, երբ նշմարել իրենց բանական անկողններուն վրայ պտտուած այս զինուորները և խրճած զրուած զինքները, ուզել ևս քաջուիլ: Զինուորներէն մէկը ուժղին հարուած մը տուաւ անոր մէջքին:

Բայց, ըսաւ Նոյն ինքնիքին, ո՛ր կարողութիւն չի հիաց վրաս: Հանդիսատիս պէտք ունիմ, քիչ մը հանգիստ՝ ո՛ր կուգէ ըլլայ, ժող հոն՝ զոնապանին քով պիտի գնանայ: Եւ յոգնութիւնն ու մասպառ եղած հմ:

Նոյնը մտիմ անիւն մը նետեցին: Զինուոր մը, որ անսամ էր անոր անցնիլը՝ զաժան, աղտոտ, մահափաղ զոգութեան խաւարով: Հազուադէպէ, չէր մը հայ և քիչ մը ջուր տուաւ անոր: Նոյն մտնելու տառնաւ ուժաւորաւ եղած էր: Իրեն տրուած այս ջուրով քիչ մը ծարաւը անցուց, անասունի մը պէս լսիկը հայցին կտորը գոհունակ:

Նալով իրենցներուն օգտակար հանդիսանալու բացօթե կերպները ամեն տարակուսանքէ վեր էին արդէն թէ՛ Հայը, զատուած Ռուսական մայր հայրենիքէն, սկսած է իր մէջ կըղերանալ և թիրեւս անհրաժեշտ քաղաքականութիւն սքանալ իր մէջ: Ռուսական քաղաքական բարձր շրջանակներու մէջ բացօթե էր և այն հանգամանքը թէ՛ Հայը հին տիրապէր գերին չէր ալեւ, թէ՛ անոր քաղաքական հայեցակետներուն մէջ զգալի փոփոխութիւն մը մտած էր և թիրեւս ալ, այո՛, այն օրերէն վերջ, երբ ալ ևս հասնողուած էր թէ՛ Ռուսական շրջանաւոր քաղաքականութիւնը իրեն համար ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ծուլակ մը, թակարդ մը, դաւ մը:

Բայց այս, հայտնաւոր Ռուսական շրջանակները անշուշտ լաւ աչքով չէին նայել և այն բանին վրայ, որ կ'ուրկասահայ երիտասարդ ուսանողներուն մը Եւրոպա գնալէ վերջ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը և արեւմտեան ազատ հայեցողութիւնները օրգելներէ վերջ կը վերագործարար կ'ուրկաս և արեւմտեան ազատ մտքերու և տեսութիւններու դիւրահաղորդիլը կը դառնար խմորելով այդ մտքերուն ոչ միայն հայութիւնը ալ և իր շրջապատը: Անա թէ ո՛ր էր կարծեցեալ վտանգը: Պէտք էր առաջն առնել այդ վտանգին: Պէտք էր սկսելով այդ նորածիլ վտանգը:

Ուստի Տաճնաւորութիւնը կ'ուրկասահայոց նկատմամբ ունեցած առաջին զգացումը եղաւ այն, որ պէտք էր կասեցնել հայկական յատկապէս իրենց և կասեցնել զայն՝ իր ակունքէն չորցնելով. և հաճախ իր կաթիլ թափը դրաւ կ'ուրկասիոյ Հայ վարժարաններուն վրայ նախ, և ապա երկարեց ձեռքը Հայոց տաճարներուն և վանքերուն վրայ, որոնք անոնց նիւթական սնունդի անցամաքիկ աղբիւրներն ու ծորակները կը հանդիսանային: Մակար կաթողիկոսի օրով ուրեմն Ռուսահայոց բոլոր վարժարանները փակուեցան և հազարաւոր հայ մանուկներ փողոցը մնացած էին:

Անա կառավարութիւն վը, որ վարժարանները կը փակէ՝ և ո՛վ վարժարանները կը փակէ՝ բանտերը կաւելցնէ...

(Շարունակելի)

Ա. Վ. Օ

Ազգային Անտոյա

ԻԶՄԻՐ

Երեքշաբթի օր Առաջնորդ Գեր. Մատթէ Ս. Վ. ընկերակցութեամբ Բարեկի ժողովին անդամ՝ Միտք էֆ. Մօրուքեանի այցելութիւն տուած է Այտնի նահանգին նախորդ կուսակալ և Մոլային նախարար Վսեմ. Մանուկ Մուրթար պէյի և սիրալիք ընդունակութեան արժանացած է Իզմիրի հոգեւոր միւս պետներուն հետ:

Առաջնորդ Հօր բացակայութեան միջոցին Առաջնորդարանի՝ Իզմիրի Ոստիկանական Տեսուչ՝ Վսեմ. Մէմէտ պէյ այցելութեան եկած է և իր այցաքարտը թողուցած:

Ինչեւան Վրդ. աչքեւած է Ամբրիկեան Համազգային Գիւղէթի տղայոց վարժարանը:

Ժպիտով մը, նման այն ժպիտին զոր ապաքինականը կուսնեան երբ պահեցողութիւն կը դադրէ, նման այն ժպիտին զոր կուսնեան սովէն վրկուած եղբիւրները:

Նոյն կիտովին պատկած էր: Երբ հազը կերաւ ընցուց, տարապայման կերպով յոգնաբեր, առանց մտածելու, առանց անցած զարձակ հասկնալ փորձելու, առանց զինքը չանթահարող ամբաստանութեան անդրադառնալու, ինկաւ՝ ընկուած այն ծանր, անդիւրաբեր, կոպտաբեր պէս ծանրացող բունէն որ կը զգտնէ ամբողջ օրը պատերազմութէ զաժանաբեր եղած զինուորը:

Փ.

Պ. Մ Օ Ր Թ Ա Լ

Այն մարդը՝ որուն զանալը առնելը և զարնելը տեսած էր Նոյն Ռամպէր, ան

“ԳԱՇԽԵՔ” Ի ԹԵՐԱԹԵՆ [15]

ԺԻՒԼ ԳԼԱՐԹԻ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱԳԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Ք.

ՊՈԺՈՆԻ ՄԷՋ

Պատուական գումար մը որով կարելի էր երջանիկ ըլլալ: Որչափ խաղալիքներ կրնար առնել փոքրիկ ժողովն համար:

Այն ատեն Նոյն՝ երազ մը պատմելու պէս՝ սկսաւ պատմել ինչ-որ գիւղիկ արկածը, այն կնոջ հետ ունեցած հանդիպումը:

